

ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔

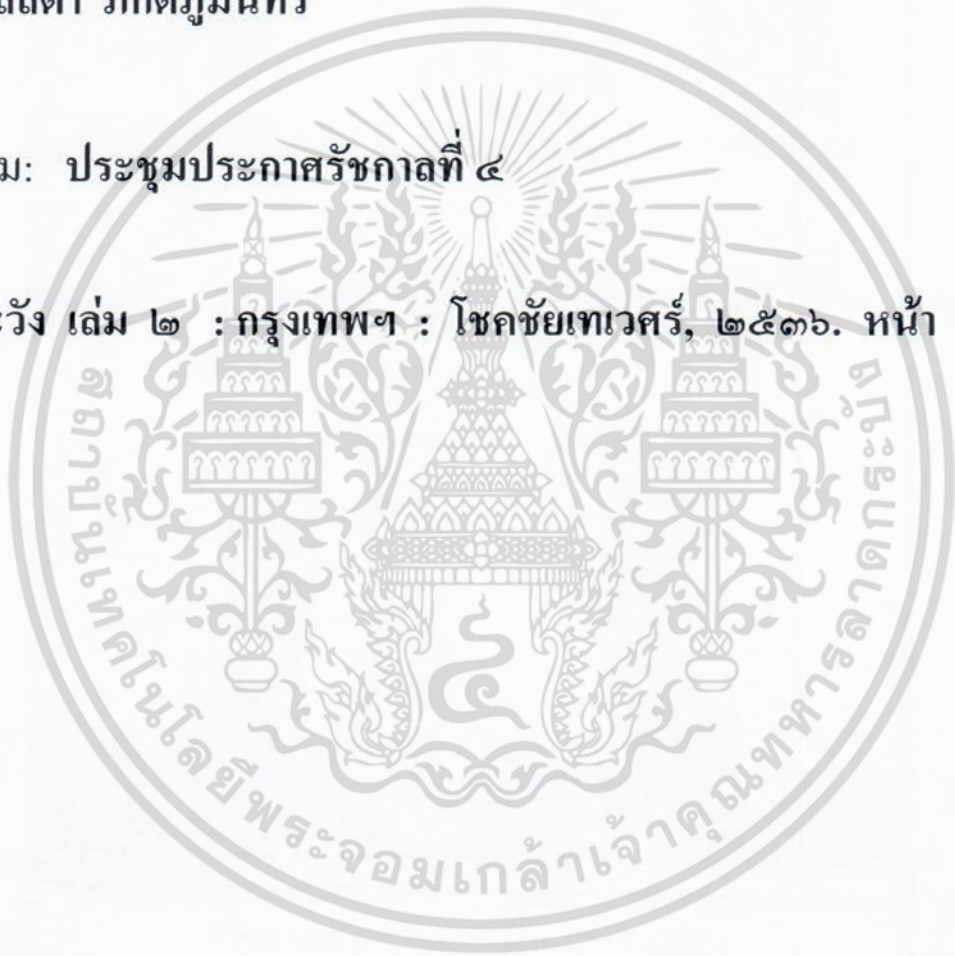

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

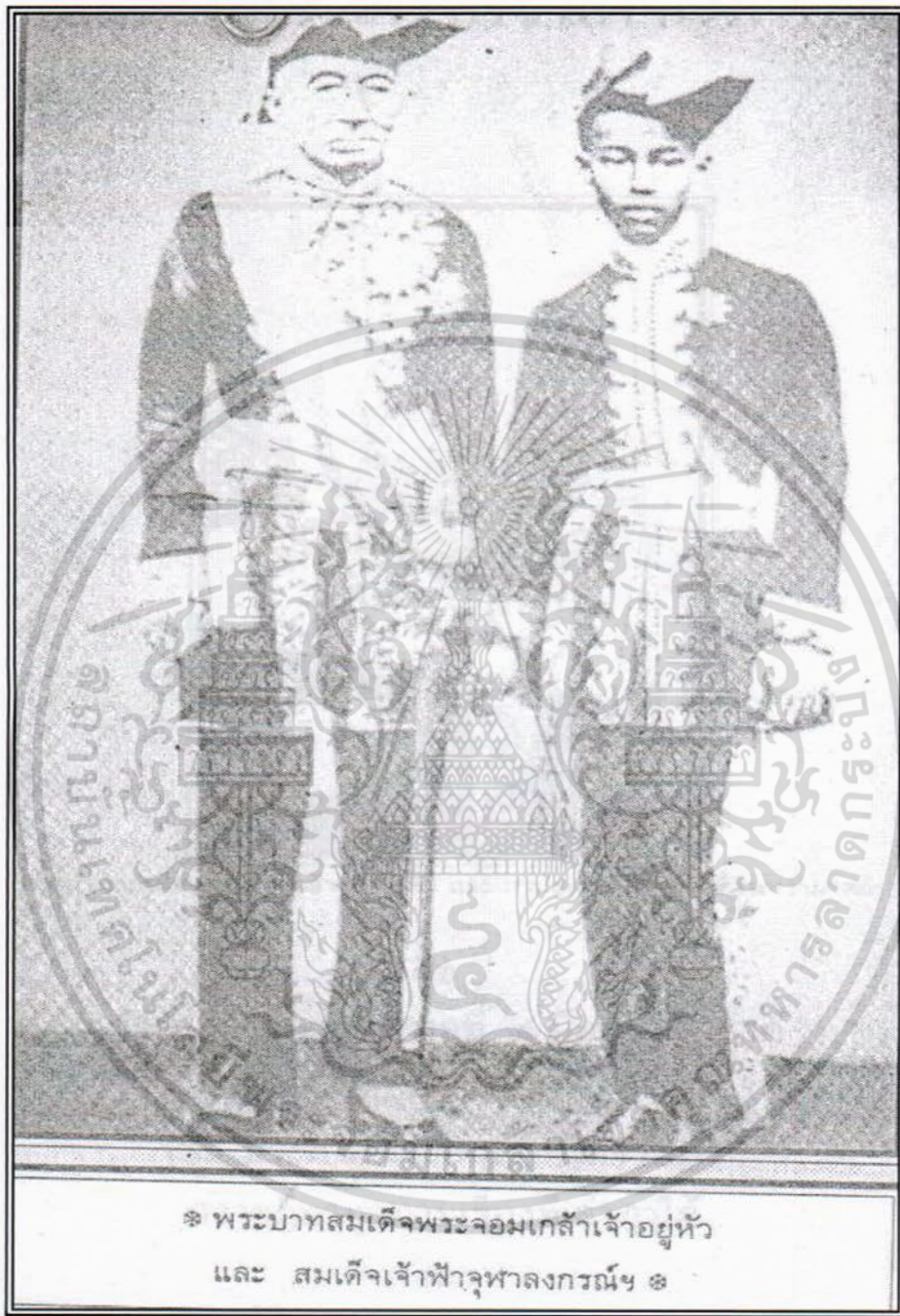
ผู้เขียน: จุลลดา ภัคดีภูมินทร์

ชื่อบทความ: ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔

ที่มา: เลอะวัง เล่ม ๒ : กรุงเทพฯ : โชคชัยเทเวศร์, ๒๕๓๖. หน้า ๓๒ - ๓๕

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

*
ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ มีอยู่หลายภาค

เช่นระบอบการปกครองอนุญาตให้ราษฎร

ถวายฎีกาทูลถามเรื่องที่เล่ามาได้

...ฯลฯ...

*

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรื่องราวเกี่ยวกับในหลวงในอดีตนั้น
ส่วนมากแล้วจะฟังจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้ใหญ่
ที่ใกล้ชิดกับรั้ววัง หรือเคยอยู่ในรั้ววังมา

แต่ที่บังเอิญอ่านพบในหนังสือหรือจดหมายเหตุเก่า ๆ แล้วนำมาเล่าสู่กันฟังก็มีเหมือนกัน เพราะหนังสือบางเล่มเป็นหนังสือหายากนักหนา อย่างประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายภาค บางภาคก็มีความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการปกครองการบ้านการเมือง และศาสนา แต่บางเรื่องก็เป็นเสมือนเรื่อง “กระจุกกระจิม” สำหรับสมัยนี้เป็นเรื่องขำๆ

อย่างเรื่องประกาศห้ามตีสุนัข และประกาศให้ไล่ตุ๊กแก
มีข้อความในประกาศดังนี้

“ประกาศห้ามไม่ให้กระบวนแห่ตีสุนัข ให้ไล่ไปเสียให้พ้นทาง แลอย่าให้ตีแกมมีใน
อุโบสถหรือที่ประทับ

ด้วย จหมื่นจงชัย รับริบสั่ง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหาธาดา ไล่เกล้าฯสั่งว่า จะเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐินหลวงทุกพระอาราม ทรงทอดพระเนตร ทรงเห็นตุ๊กแกและสุนัขวิ่งไปมา เจ้าพนักงานตามเสด็จไปตีสุนัขเข้าให้ร้อง มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ให้ประกาศแก่ข้าราชการกระบวนหน้าตามรับเสด็จให้รู้ทั่วกัน อย่าให้ไปตีสุนัขเข้าไล่ไปเสียให้พ้น อย่าให้ไปตีเข้าให้ร้อง แลตุ๊กแกให้คนดูแลให้ถ่วงถ่วงในพระอุโบสถ อย่าให้มีอยู่ได้เป็นอันขาดทีเดียว ตั้งแต่ ณ วันเดือน ๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาเข้าไปทอดพระเนตรเห็นตุ๊กแกอยู่ในพระอุโบสถใด แลสุนัขร้องจะลงพระราชอาญาเจ้าพนักงานตามโทษ ให้หมายบอกตำรวจหน้ากรมวังรักษาพระองค์ซ้ายขวา ให้ดูแลตรวจตราให้ถ่วงถ่วง ให้เจ้าพนักงานไปตรวจตรา ดูแลให้ทันกำหนดตามรับสั่ง”

ประกาศพระบรมราชโองการทุกฉบับ เป็นสำนวนในพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ ส่วนมากเห็นจะตรัสบอกอัครราชทูตให้จดตามรับสั่ง

พระบรมราชโองการประกาศเรื่องไล่สุนัขและตุ๊กแกนี้ ทำให้มองเห็นภาพบ้านเมืองในสมัยก่อนว่า ยังเป็นป่าเป็นพงรกๆ อยู่ เพราะตุ๊กแกนั้น ที่จริงแล้วที่อยู่ของมันคือป่า แต่ชอบเข้ามาอยู่ในบ้านหรือโบสถ์อันเป็นที่ร่มเย็น

ประกาศอีกฉบับหนึ่ง ว่าด้วยเรื่องศพค้างคินที่ทิ้งไว้ในวัดรอกการเผา ทำให้ได้รู้ถึงธรรมเนียมการเก็บศพก่อนทำการเผา

ประกาศนั้นว่าดังนี้ “ประกาศเรื่องเอาศพไว้ค้างคิน

มีพระบรมราชโองการมา ณ พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่พระราชอาณา
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
พระครูเจ้าอธิการแลเจ้าพนักงานนั้น ๆ ทุกตำแหน่งในกรุงแลหัวเมืองให้ทราบทั่วกัน ว่าธรรมเนียม
เมืองการณใดๆ ฟังสนธิ์ ออกหนังสือให้มเห็นตบแต่งสิ่งใด ๆ และต้องอึ้งยงถึงใจของเอกสารทุกครั้งพิมพ์กรณไปใช้

ในสยามมีการไว้ศพค้างวันค้างคืนจนมีกลิ่นเหม็น เป็นปฏิญ์ร้ายกาจนัก แล้วชักศพแห่ไปทำบุญให้ทาน เปิดศพออกชำระแล้วจึงถมร่างศพฝังไว้คืน ๑ ถา ๒ คืน ๓ คืน แล้วจึงขุดขึ้นทำบุญอีก แล้วจึงเผาก็มี ตามป่าช้าพระอารามนั้นทุกแห่งไป ก็ศพที่ตายใหม่ ๆ ในวันนั้นก็ดี ฤาษณ์ที่ล่องวันค้างคืนมาแล้ว มีกลิ่นร้ายแรงนักก็ดี ในทางที่เสด็จพระราชดำเนินโดยทางสถลมารค ชลมารค วันใด เวลาใด ไม่ควรจะให้ประจวบมีเวลานั้น แลทอดทิ้งอยู่ที่ใกล้เคียงตามทางที่เสด็จพระราชดำเนินนั้น ควรต้องหลีกเลี่ยงไป ถาผ่อนผันเอาศพนั้นไปเสียให้พ้นไกลแต่ทางนั้น อย่าให้เป็นทีทอดพระเนตรได้เป็นอันขาด ...ฯลฯ...ฯลฯ...”

ในประกาศฉบับนี้ (ทรง) เล่าถึงเมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเสด็จไปพระราชทานผ้าพระกฐินประกอบว่า

“...ฯลฯ... ครั้งหนึ่ง ที่วัดทองนพคุณยังโรเรอยู่ เจ้าอธิการ (แสง) เป็นพระญาณรังศรีที่พระราชทานพระกฐินหลวง ถึงรูดูกฐินพระราชทานพระกฐิน ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์เสด็จไปพระราชทาน เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอรับผ้าพระกฐิน เสด็จไปถึงวัดแล้วเสด็จขึ้นทางสะพานยาว พระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์พระองค์อื่นเสด็จไปด้วยหลายพระองค์ เมื่อเสด็จจนใกล้ถึงกำแพงพระอุโบสถ ยังอีกประมาณ ๒ วา ๓ วา กลิ่นศพเหม็นกล้าร้ายแรงนักฟุ้งตระหลบมา ต่างพระองค์ดำรัสว่ากลิ่นอะไร ครั้นทอดพระเนตรไปเห็นโลงปิดกระดาดปากโลงปิดกระดาดแดง ตั้งอยู่ในศาลาสามห้องอยู่ริมทางนั้น จึงทราบว่กลิ่นศพมาแต่นั้นเป็นแน่แล้วเสด็จไปในพระอุโบสถ ถวายพระกฐินแล้ว เสด็จมาถึงตรงนั้น ต้องทรงปิดพระนาสิกเสด็จรีบเร็วมา เมื่อเวลานั้น ก็ได้ทรงพระราชดำริหว่า บรรดาเจ้าพนักงานที่มาในเวลานี้ช่างกระไร ไม่มีใครดูแลเอาใจใส่จัดการให้ดี ปล่อยให้ศพเช่นนี้มาตั้งอยู่ริมทางเจ้านายเสด็จมา ไม่สมควรเลย ฝ่ายพระญาณรังศรีก็เป็นผู้ใหญ่ ไม่มีอชญาไศรย ฝ่ายพระสงฆ์ที่เข้าใจวิปัสสนาผิด ๆ ไป อย่างพระพรหมเทพาจารย์นั้นจะมีอยู่ไหนบ้าง ก็ยากที่จะหยั่งรู้ เกลือกจะคิดผิด ๆ ไปแล้วจะเอาศพมาไว้ในที่ทางที่จะเสด็จพระราชดำเนิน ฝ่ายเจ้าพนักงานเล่าจะเดินเล่อใจไม่สังเกตว่าอะไรจะไม่งามจะไม่เอาใจใส่ว่าอะไรจะงามจะดี อะไรจะไม่งามไม่ดี ของสกปรกเน้อประมวงคลเช่นนี้ ถึงยังไม่ได้เผาก็ควรถักเอาไปไว้เสียที่อื่นให้พ้นจึงจะชอบ...”

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์ เสด็จไปพระราชทานผ้าพระกฐินนั้น คงจะเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์

ในสมัยนั้น เห็นจะมีข่าวลือต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ประกาศพระบรมราชโองการฉบับหนึ่ง จึงทรงอนุญาตให้ราษฎรถวายฎีกาทูลถามเรื่องทีเล่าลือกันได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่จริง นับว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ยังไม่มีการจัดระบอบประชาธิปไตย ประกาศพระบรมราชโองการนั้นว่าดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“ประกาศทรงอนุญาตให้ราษฎรถวายฎีกาทูลถามเรื่องที่เล่ามาได้

...๑๑๑...๑๑๑...ด้วยทุกวันนี้มีคนปากกล้าใจกล้า ภูเขาโวใจเบาไปก่อนเหตุ คำภา คำเล่า การผิด ๆ การไม่จริงให้เป็นทีสะดุ้งสะเทือนร้อนรอนรำคาญใจแก่พระสงฆ์สามเณร แลทวยราษฎรต่าง ๆ เนื่อง ๆ ว่าในหลวงจะมีรับสั่งให้ทำอย่างนั้นให้ทำอย่างนี้ ผู้นั้นกราบทูลขออย่างนั้น ผู้นั้นกราบทูลขออย่างนี้ จะเรียกภายีสั่งนั้น จะเรียกภายีสั่งนี้ ในที่ของไม่ควรเรียกภายีบ้าง แล้วจะไปเรียกเป็น ๒ ซ้ำ ๓ ซ้ำบ้าง แล้วจะจับกุมคนทำอย่างนั้นอย่างนี้ คนใช้ของอย่างนั้นอย่างนี้มาทำโทษบ้าง ก่อนเหตุให้ราษฎรสะดุ้งสะเทือนอยู่เสมอต่าง ๆ ก็การที่สะดุ้งสะเทือน เล่าภาปั้นปูนอย่างนี้ไม่ดี เพราะเป็นความไม่จริงโดยมากเป็นที่วิตกร้อนรอนรำคาญแก่คนเป็นอันมากไปนาน ๆ ถึงต้นความเค็มจะจริง แต่พระราชดำริห์บางอัน ผู้ฟังไปได้รับความแต่ปลายเหตุ ก็สะดุ้งสะเทือนไปต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศพระราชทานช่องโอกาสแก่พระสงฆ์ สามเณร แลข้าราชการผู้น้อย ขุนหมื่น พันทนาย แลทวยราษฎรในกรุงนอกกรุง ชาวในประเทศนอกประเทศทั้งปวง ถ้าผู้ใดได้ยื่นคำเล่าภาต่าง ๆ อย่างว่ามา เป็นทีสะดุ้งสะเทือนแก่ผู้ได้ฟัง อย่างนั้นแล้ว ให้เขียนเป็นเรื่องราวกราบทูลพระกรุณาว่า ได้ฟังมาดังนี้ ๆ การนั้นจะจริงหรือไม่จริงประการใด จะใครทราบเกล้าทราบกระหม่อม เมื่อทำเรื่องราวแล้วจะนำเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายเองอย่างฎีกาก็ได้ ถ้าความทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ก็จงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานคำตอบสำแดงที่แท้ที่จริงให้สิ้นสงสัย...๑๑๑...๑๑๑...”

ผู้ที่จะกราบบังคมทูลถามหาความจริงนั้น โปรดให้เขียนตาม “แบบฟอร์ม” ท้ายประกาศดังนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า นาย...(ชื่ออย่างนี้)...อำเภอ...(ชื่ออย่างนี้) ตั้งบ้านเรือนอยู่ตำบล...(ชื่ออย่างนี้) สังกัดขึ้นอยู่ในกรม...(ชื่ออย่างนี้) ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายเรื่องราวให้ทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้ฟังนาย...(ชื่ออย่างนี้) อำเภอ...(ชื่ออย่างนี้) ฤชาชาวบ้านโน้น ชาวบ้านนี้ พูดกันถากันว่า...(อย่างนี้) ข้าพระพุทธเจ้าได้ฟังแล้วมีความสงสัยว่าจะจริงหรือไม่จริง การยังไม่เข้าใจถนัด ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชทานความให้ทราบเกล้าประจักษ์สิ้นสงสัยแต่พระบรมราชโองการที่แท้ ขอเดชะ”